

סעודות בשבת⁽⁸⁷⁾.

אמר ליה: בציצית.

אמר רב יהודה: תיתי לי, דקיימית עיון תפלה שהתפללתי בכוונה שלימה.

יומא חד הוה קא סליק בדרגא, עלה בסולם, איפסיק ליה חוטא מציציותיו. ולא נחית ואתא ולא ירד מהסולם, כמה, כל עוד, ולא רמיה, שלא תלה את חוטי הציצית בכגד.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: תיתי לי דלא סגינא ארבע אמות בגילוי הראש⁽⁸⁸⁾.

ואמר אבוי: תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן, כאשר אני רואה תלמיד חכם, דשלים ק"ט-א מסכתיה, המסיים לגרוס מסכת, עבידנא יומא טבא לרבנן, הייתי עושה סעודת יום טוב לתלמידים, לפי שהיה ראש ישיבה.

אמר רב ששת: תיתי לי דקיימית מצות תפילין, שאיני הולך ארבע אמות בלעדן⁽⁸⁹⁾.

ואמר רב נחמן: תיתי לי דקיימית מצות ציצית, שאיני הולך ארבע אמות בלי לקיים מצות ציצית.

אמר רבא: תיתי לי, ישולם שכרי, על כך שאני כה מחבב תלמידי חכמים⁽⁹⁰⁾.

אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה: אבוך במאי זחיר טפי?

תלמיד חכם ראוי להזהר בזה מאחר והעם תופסים בה לקלות ופריצות. וכן דעת הגר"א בשו"ע [או"ח, ח ב]

אולם כמה אחרונים פירשו שהאמוראים קיימו במצוות אלו מעלות מיוחדות בדרך חסידות ולכן השתבחו בהם, ראה להלן.

אבל הט"ז [שם] חולק וסובר שאיסור גמור לישב בגילוי הראש משום חוקת העכו"ם, ובפרט משום שמבואר בגמרא שכיסוי הראש הוא סיבה ליראת שמים, צריך בדבר זה יותר להתרחק מחוקות הגויים לפרוק עול שמים.

87. התוספות בכורות [ב ב ד"ה שמא] כתבו בשם רבנו תם שכולם לא היו נזהרים בקיום שלש סעודות ולכן השתבחו בזה. והמהרש"א פירש שאמר שעל ידי שהיה נזהר במצוה זו זכה לסייעתא דשמיא שלא לבטלה מעולם.

89. הבן יהודע פירש שלא הסיח דעתו מהתפילין כלל וכלל, ראה או"ח לט, ט.

ובזהר פרשת האזינו [פח ב] העיד רבי שמעון בר יוחאי שלא ביטל מעולם שלש סעודות, ובזכות זה לא הוצרך מעולם לתענית חלום בחול וכל שכן בשבת. וכן נאמר לבית יוסף במגיד מישרים פרשת צו [אור ליום ג' של פסח] שלא נזקק לתענית חלום בזכות שלש סעודות.

90. רש"י. וכתב בהגהות הגאון רבי שאול קצנלנבוגן שדוקא כאן פירש כך רש"י ולא בשאר תיתי לי, משום שאין ראוי לבקש שכר למצוה והביאור תיתי לי אשרי חלקי אבל על כבוד תלמיד חכם אמרו בגמרא שבת [כג ב] שהאוהב תלמידי חכמים יהיו בניו תלמידי חכמים, ואת השכר הזה ביקש רבא.

88. המהרש"ל בתשובה [עב] כתב שהילוך ארבע אמות בגילוי הראש אינו איסור אלא מידת חסידות שלא ללכת כך, כמבואר בגמרא כאן שרב הונא השתבחו בזה, והוסיף שכל היתתי לי שבגמרא הם מידת חסידות, וסיים: ומכל מקום

והקשה השפת אמת איך מותר להפך בזכות תלמיד חכם בדין והרי עובר בלאו אם נושא פנים בדין? ואסור להסביר פנים בדין לצד אחד

מערב שבת, ואמר אז מתוך חביבות השבת:
בואי כלה, בואי כלה (92).

**רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב
 נחמן בשבת.**

**קריבו ליה תלת פאוי טחיי, שלש סאין של
 ריקין שמרחו עליהם שומן אליה או שמן.**

**אמר להו: מי הוה ידעיתון דאתינא, כיצד
 ידעתם שאבוא, שטרחתם להכין פת יפה
 שכזאת עבורי?**

**אמרו ליה: לכבוד שבת, שהיא חשובה
 בעינינו לא פחות מבואו של אורח חשוב,
 הכנו את הפת הזאת. מי עדיפת לך האם אתה
 עדיף מינה, מהשבת? שלכבודה הכנו את
 המאכלים האלה** (93).

**רבי אבא זבן היה נוהג לקנות לכבוד שבת
 בתליפור בשלש עשרה מטבעות הנקראות**

**דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא,
 כשבא לפני תלמיד חכם לדין, לא מזיגנא
 רישי אבי סדיא, איני מניח ראשי על הכר
 בלכתי לישון בלילה, כל כמה כל זמן, דלא
 מהפיכנא בזכותיה, שאיני מהפך בזכותו.**

**אמר מר בר רב אשי: פסילנא ליה את עצמי
 לצורבא מרבנן לרון לו דינא.**

**מאי טעמא? משום דחביב עלי כגופאי,
 כגופי, ואין אדם רואה חובה לעצמו** (91).

ועתה מביאה הגמרא דוגמאות רבות
 מהנהגותיהם של התנאים והאמוראים
 בקבלת השבת, ובהכנות אליה.

**רבי חנינא מיטעטף בבגדים נאים וקאי ונעמד
 אפניא דמעלי שבתא. עם כניסת השבת.
 ואמר: בואו ונצא לקראת שבת המלכה.**

רבי ינאי לביש מאניה את בגדי השבת מעלי

כרשעים, ורב אשי העיד על עצמו שעל תלמיד
 חכם אינו יכול לסלק מעצמו אהבתו איליו כגופו
 ממש.

92. כתב הרמב"ם [שבת ל א"ז] שיש בשבת
 שתי מצוות מדברי סופרים והם מפורשים על ידי
 הנביאים: כבוד ועונג, וביאר שם איזהו כבוד
 לרחוץ וללבוש בגדים מיוחדים. ולהקביל פניה
 ולהכין בעצמו צרכי שבת. וביאר הגר"א [תקכט
 א] שכבוד שבת הוא לפני בא השבת, ועונג הוא
 בשבת עצמה, ולכן כל הנהגות החכמים
 שבגמרא כאן הם בכלל כבוד שבת. וראה להלן
 מהגר"ז על מצות הדלקת נרות שיש בה קיום
 שתי המצוות.

93. השפת אמת פירש, מדוע סבר רבה בר רב
 הונא שעשו זאת לכבודו ולא לכבוד שבת, משום

כדי שלא יסתתמו טענות השני? ותירץ, שהיה
 ממהר לפסוק את הדין כדי שלא לענות את דין
 התלמיד חכם אם יזכה בדין.

אולם בשו"ע [חור"מ טו א] מבואר שמצוה
 על הדיין להפך בזכותו של תלמיד חכם מה
 שיכול, וכן משמע בתוספות שבועות [ל א ד"ה
 למאין] שפירשו כך את הגמרא כאן. וכתב
 הסמ"ע שמפושפשין בטענתו כדי להעמידן
 באופן שיזכה על פי האמת וכדרך שכתב
 הרמ"א [שם יג א] שככל אחד בורר לו דיין
 אחד [זבל"א]: שכל אחד מהפך בזכות אותו
 שברר אותו בכל מה שאפשר מצד הדין.

91. הקשה השפת אמת הרי המצוה ואהבת
 לרעך כמוך נאמרה על כל ישראל ולא רק על
 תלמידי חכמים? ותירץ, שעל בעלי דינים שנינו
 באבות [א, ח] שלפני הפסק דין יהיו בעיניך

"אסתירי פשיטי" — בישראל.

השבת.

והיה קונה את שלש עשרה חתיכות הבשר מתלימר טבחי, שוחטים, כדי שיהיה לו בשבת את הבשר המשובח ביותר. ומשלים להו, היה משלם להם, עוד לפני בואם אליו עם הבשר, אצינורא דדשא. שהיה מביא להם את מעות התשלום על פתח ביתם.

ואמר להו: אשור הייא, אשור הייא! התחזקו מהר באומנותכם למהר ולחזור ולמכור, ולהתעסק בהכנת צרכי השבת. [וראה ברש"י שהביא ביאור נוסף].

רבי אבהו היה עשיר, ובערב שבת הוה יתיב אתכתקא דשינא, על מושב עשוי שן פיל, ומושיף נורא, והיה מנפח את האש לכבוד

רב ענן לביש בערב שבת גונדא, כלי שחור, להראות שאין לנהוג בחשיבות בערב שבת, ואין ללבוש בו בגד שמקפיד עליו שלא לטנפו, ועל ידי כך להמנע מעיסוק בתבשילי השבת⁽⁹⁴⁾.

דתנא דבי רבי ישמעאל: בגדים שבישל בהן קדירה לרבו — אל ימזוג בהן כוס לרבו. ולמדנו מכאן שהעיסוק בבישול מטנף את הבגדים.

רב ספרא מחריך רישא, היה חורך בעצמו את ראש הבהמה לכבוד שבת⁽⁹⁵⁾.

רבא מלח שיבוטא, דג.

במצוה, כמו שאסור לקבוע סעודה בערב שבת כדי שיהיה ענג יותר בסעודת שבת. ולפי פירושו צריך לפרש את המשך הגמרא: בגדים שבישל בהן לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, שהכונה שעבודת ה' בשבת חשובה יותר מבימות החול וראוי לכבוד כך ללבוש בגד מיוחד.

95. הרמב"ם [שבת ל, ו] כתב שאדם חשוב "חייב" לעשות דברים שהם לצורך השבת בגופו "שזה הוא כבודו". והיינו, שהנהגות אלו הם חיוב לכבד את השבת בגופו. אבל השו"ע כתב "ישתדל" להכין בעצמו... כי זה הוא כבודו שמכבד את השבת.

וכתב הביאור הלכה שדייקו בלשונם כדי ליישב את קושיית החוות יאיר, איך עשו דברים שאינם לפי כבודם לצורך השבת הרי כבוד הבריות דוחה מצות עשה בשב ואל תעשה? ולכן כתבו שדבר כזה נחשב לכבוד, משום שניכר שעושה לשם מצוה.

ששינוי בחולין [צד א] שאסור לאדם לגנוב דעת אורח ולהראות לו כאילו מכבדו מאד בשעה שהסיבה למעשה שלו אינו לכבודו, כגון כשבין כך צריך לפתוח חבית יין למכירה לא יפתחנה בפניו שיחשוב שעושה לכבודו, ולכן סבר רבה בר רב הונא שאם הגישו לפניו מאכל משובח לכבודו ולא אמרו לו שעשאוהו לשבת, כנראה שידעו על בואו והכינו זאת עבורו.

ותשובת רב נחמן, מבאר השפת אמת לפי המבואר שם בגמרא [חולין] שאם באמת היו עושים זאת גם עבור האורח, אף שהיתה סיבה אחרת למעשה, מותר לכבדו בזה ואין זה נחשב לגניבת דעתו, וכאן היו מכינים כך גם עבור רבה בר רב הונא.

94. רש"י. ביאור נוסף כתב המסילת ישרים [פרק יט] שלבש בגד שחור בערב שבת כדי שאחר כך בשבת יהא ניכר יותר שלובש בגדים נאים, ולמד מכאן שלא הכיבוד לבד מצוה, אלא פעולת ההעדר כדי שיהיה היכר הכיבוד גם נכלל

רב הונא מדליק שרגי נרות⁽⁹⁶⁾.

רב פפא גדיל פתילתא, גודל פתילות.

רב חסדא פרים סילקא, מחתך תרדין.

רבה ורב יוסף מצלחי ציבי, מבקעים עצים.

רבי זירא מצתת צתותי, מצית את האש באמצעות עצים דקים.

רב נחמן בר יצחק היה מכתף ועייל מכתף ונפיק, נכנס ויוצא פעמים רבות כשהוא נושא עמו על כתפיו את צרכי השבת, כדי להראות את חשיבות השבת.

אמר: אילו מקלעין לי רבי אמאי ורבי אסי — מי לא מכתפנא קמיהו?

ואיכא דאמרי: רבי אמאי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי. אמרי: אילו איקלע לן רבי יוחנן, מי לא מכתפינן קמיהו?

יוסף — מוקיר מכבד שבי שבת היה. ונקרא שמו כך, שהיה ידוע שמכבד את השבתות כמבואר להלן.

הוה ההוא נכרי בשבכותיה, בשכינותו, דהוה נפישו נכסיה טובא שהיה עשיר גדול.

מבשלוחו בכל מצוה, ולכן כשנזדמן צורך שבת נוסף על מה שעשו כל ערב שבת, עשו בגופם ולא על ידי שליח.

והביאור הלכה תירץ, שהרמב"ם לא סובר שהיא חובה גמורה אלא מצוה כעין חובה, ועיקר הסיבה שעשו בגופם משום מצוה בו יותר מבשלוחו, אלא שלא היו מבטלים תורתם עבור העדיפות לקיום מצוה בגופם, ולכן למד הרמב"ם שיש בכבוד שבת סיבה מיוחדת לעשות בגופו יותר משלוחו.

96. המהרש"ל העיר הרי מצוה זו ניתנה לאשה כמבואר ברמב"ם [שבת ה, ג] לפי שהן מצויות בבתים והן העסוקות במלאכת הבית, ואיך הדליק רב הונא? והביא שמצא תוספות ארוכים שהיו הרבה נרות ואשתו הדליקה גם כן. והוסיף, ואני אומר שהוא הדליק תחילה כדי שתהא אשתו מדלקת נר של מצוה. והיעב"ץ כתב שהיה שרוי בלא אשה, או כשהיתה אשתו חולה ויולדת.

ובכתבים מהגר"ח הביאו בשם הגרי"ז שהוכיח מלשון הרמב"ם שבהדלקת נר שבת יש שתי מצוות: א. משום עונג שבת וכלשון

ב. ברמב"ם טור ושו"ע [הנ"ל] מבואר שמעשה אדם חשוב בגופו לצרכי שבת הוא כיבוד השבת, וכן משמע מרכי אבהו שהראה את רוב עשרו בשעה שהיה עושה בגופו עבודה לצורך שבת, והקשה בשו"ע הרב [רנ, קונטרס אחרון] שבגמרא קידושין [מא א] למדו מרב ספרא ורבא שעשו בגופם לצורך שבת — שבעשיית מצוה, מצוה בו יותר מבשלוחו, ואם יש בכבוד שבת סיבה מיוחדת לעשות בגופו, מנין לנו בכל מצוה שחשוב יותר בגופו? והביאור הלכה [רנ א] הקשה, שמצוה בו יותר מבשלוחו אינו חיוב אלא מצוה, והרמב"ם כתב ש"חייב" להכין לשבת בגופו?

ותירץ שו"ע הרב, שהאמוראים נהגו כך בקביעות לכיבוד השבת שעושה בגופו דבר שאינו רגיל בו, ומצד כיבוד די שיעשה מעשה אחד להראות שמכבד את השבת, וכן הוא לשון השו"ע שיעשה שום דבר לצרכי שבת בעצמו. אבל הגמרא בקידושין הביאה רק את רב ספרא ורבא, ומדויק בלשון רש"י שלא עשו זאת כל ערב שבת אלא אם נזדמן צורך כזה עשו בגופם, וכיון שכל שבת עשו כיבוד בגופם בדבר אחר, מוכח שחזק מכיבוד בגופו יש מצוה בו יותר

אסקוה, דגו הדייגים את הדג ואייתוה הביאו אותו למוכרו אפניא דמעלי שבתא. בערב שבת, סמוך לכניסת השבת.

אמרי, שאלו הדייגים: מאן זבין כי השתא? מי יקנה דגים עתה בסמוך לכניסת השבת?

אמרי להו אנשי העיר: זילו אמטוהו לכו והביאו את הדג לגבי יוסף מוקר שבי, דרגיל דזבין.

אמטוה ניהליה, זבניה. קרעיה, אשכח ביה מצא בו את המרגניתא. זבניה בתליסר מכרה בשלש עשרה עיליתא דדינרי דדהבא זהב.

פגע ביה ההוא סבא, אמר: מאן דיזיף שבתא — הלווה לכבוד שבת, פרעיה שבתא⁽⁹⁸⁾.

אמרי ליה בלדאי החוזים בכוכבים נכרי הזה: בולחו נכסי — יוסף מוקר שבי אכיל להו. וכל רכושך יגיע אל יוסף מוקר שבת⁽⁹⁷⁾.

אזל, הלך, זבנינחו מכר אותו נכרי לבולחו ניכסי לכל נכסיו. זבן בהו מרגניתא, וקנה בהם אבן טובה ויקרה, אותבה קבעה בסייניה, בכובעו, כדי לשמור על רכושו מליפול בידי יוסף מוקר שבת.

בהדי דקא עבר מברא כשעבר על גשר, אפרחיה זיקא, הפריחה הרוח את כובעו, שדייה במי, וזרקה אותו במים.

בלעיה כוורא. בלע דג את הכובע עם האבן הטובה שבו.

ותירץ, שבדרך אגב לימדונו חז"ל שלא כדרכי האדם דרך ה', שדרך האדם כשרוצה להפר עצת אויביו ולהנקם מהם מסתיר כונתו ופעולותיו, ודרכו לעשות היפך רצון אויביו ופעולות המתנגדות להם. אבל כאן למדנו שרצון ה' היה להעביר כל נכסי שכינו ליוסף, שזה דבר רחוק מאד בדרך הטבע, עשה להיפך גילה זאת לשכינו ונתן עצה בליבו לנסות להציל ממונו, ועשה אותו שכן בזריות ובחכמה מעשה, שהוא עצמו היה הגורם והסיבה שכל ממונו יעבור ליוסף מוקר שבת.

98. לשון הגמרא משמע שהוא הלוח לשבת והיא פרעה לו, וצריך ביאור. וכן משמע שקיבל הרבה יותר מהלואתו? ופירש בבן יהוידע שיוסף קנה את הדג סמוך לשבת אחרי שכבר בישל, וכונתו כדי שלא ימנעו הדייגים בעתיד להביא דגים לשבת, והיינו, שהלוח לשבת שפיזר ממונו לכבוד השבתות לעתיד, ולא רק כבוד שבת שלו אלא של הרבים, ופרעתו שבת עבור

הרמב"ם פרק ה [א] שיהא נר דלוק בשבת שזה בכלל ענג שבת, ומצות ענג היא דוקא בשבת עצמה ולא מקודם [כמובא לעיל מהגר"א] ושם כתב הרמב"ם שנשים מצוות יותר מאנשים במצוה זו.

ב. משום כבוד שבת. וכלשון הרמב"ם פרק ל [ה] שיהא נר דלוק מבעוד יום משום כבוד שבת, ומצות כיבוד היא מבעוד יום דוקא וכללו הרמב"ם עם שאר דיני כבוד שבת, ובהמשך הביא הרמב"ם [שם, ו] את הגמרא כאן שהיו מהחכמים שהיו מדליקים הנרות בעצמם. ולפי דבריו הגמרא מדברת על הדלקה משום כבוד מבעוד יום, ולא על מצות הדלקה של האשה סמוך לשקיעת החמה.

97. בענף יוסף על העין יעקב הקשה, למה הזכירו כאן את סיפור שכינו של יוסף ולא סיפור שיוסף כיבד את השבת והלוח לשבת, ופרעתו שבת על ידי קניית הדג? [וכמו בזמירות ליל שבת: יוסף חצה דג ומצא מרגלית בבשרו].

בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי:
עשירים שבארץ ישראל — במה הן זוכין
לעשירותם?

אמר לו: בשביל שמעשרין. שנאמר [דברים
יד] "עשר תעשר" — עשר בשביל
שתתעשר.

עשירים שבבבל — במה הן זוכין?

אמר לו: בשביל שמכבדין את התורה.

ושבשאר ארצות — במה הן זוכין?

אמר לו: בשביל שמכבדין את השבת.

דאמר רבי חייא בר אבא: פעם אחת
נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא, והביאו
לפניו שלחן של זהב, כובדו — משוי ששה
עשר בני אדם. ושש עשרה שלשלאות של
כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות
וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל

וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו
אומרים [תהלים כד] "לה' הארץ ומלואה".
וכשמסלקין אותו אומרים [תהלים קטן]
"השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם".

אמרתיו לו: בני, במה זכית לכך?

אמר לי: קצב הייתי. ומכל בהמה שהיתה
נאה אמרתי: (100) זו תהא לשבת.

אמרתיו לו: אשריך שזכית, וברוך המקום
שזיכך לכך.

אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני
מה תבשיל של שבת ריחו הטוב נודף?

אמר לו: תבלין אחד יש לנו, ושבת שמו,
שאנו מטילין לתוכו — וריחו נודף.

אמר לו: תן לנו הימנו!

אמר לו: כל המשמר את השבת — מועיל לו,

זה, ולא את שכר מצות כבוד שבת עצמה.

א. מבואר בגמרא שדוקא בארץ ישראל שיש
חיוב מעשר זוכים על ידי כך לעשירות, וכתב
היעב"ץ שמוכח מכאן שמעשר כספים אינו
חיוב מן התורה. אולם דעת התוספות [תענית ט
א] שהוא מן התורה, וכן נקט הגר"א ביר"ד
[רמט ב] ויש בזה מחלוקת ראשונים ופוסקים.

והקרבן נתנאל [אות ח] ביאר לפי הסוברים
שמעשר כספים מהתורה, שהברכה לעשירות
נאמרה רק על מעשר פירות, שעל זה נאמר
במלאכי [ג, י] "והריקותי לכם ברכה עד בלי
די". אבל מעשר כספים, אף שמתברך ממונו,
אבל לא הובטח לו עשירות.

ב. הדרשא מכפל הלשון עשר תעשר, וכתב
בספר פנינים משולחן הגר"א [דברים יד, כב]
שדרשו בכבא מציעא [לא א] על "שלח תשלח"

ו"השב תשיבם" ו"הוכח תוכיח" — אפילו מאה
פעמים, ובמעשר אי אפשר לעשר יותר מפעם
אחת לפי שאמרו חכמים שלא יבזבו יותר
מחומש, ולכן דרשו שיתעשר, ושוב יעשר ויוסיף
עשרו, ויעשר שוב, ונמצא מעשר מאה פעמים.
עוד כתבו בשם הגר"א, שטעם הנגינה על
הכתוב "עשר תעשר" הוא זקף גדול, לרמוז שעל
ידי מעשר יזדקף מקטן לגדול.

100. א. המשנה ברורה כתב [רנ ב]: וטוב
שיאמר על כל דבר שקונה "זהו לכבוד שבת",
כי הדיבור פועל הרבה בקדושה. וראה להלן.

ב. בביצה [טז א] שנינו: אמרו עליו על שמאי
הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד השבת. מצא
בהמה נאה, אמר "זו לשבת". מצא נאה הימנה,
מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל

אוכלה יותר לתיאבון.

אמרו ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא: כגון אנן, דשכיח לן בישראל וחמרא כל יומא, במאי נישנייה לאכילתנו בשבת?

אמר להו: אי רגיליתו לאקדומי — אחרוה, אי רגיליתו לאחרוה — אקדמוה.

רב ששת, בקיטא בקיץ מותיב מושיב להו לרבנן הלומדים תורה בשבת — היבא דמטיא שימשא, במקום השמש שחם שם. ואילו בסיתוא בחורף, מותיב להו לרבנן היבא דמטיא טולא צל. כי היכי דליקומו הייא במהירות לסעוד סעודת שבת אחרי לימודם.

רבי זירא מחרר מחזר אחרי זוזי זוזי זוגות ק"ט-ב זוגות דרבנן של תלמידי חכמים העוסקים ביניהם בדברי תורה בשבת, ואמר להו: במטותא בבקשה מינייכו — לא תחללוניה

ושאינו משמר את השבת — אינו מועיל לן (101).

אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא: מאי דכתיב בדברי הנביא ישעיהו [נח] "ולקדוש ה' מכבד"? שנאמר אחר וקראת לשבת עונג ומשמע שלא מדובר על שבת (102).

אמר ליה: זה יום הכפורים, שאין בו לא אכילה ולא שתייה. אמרה תורה: כבדוה בכסות נקיה.

ומבארת הגמרא את הפסוק כולו ביחס לשבת:

— "וכבדתו" —

רב אמר: לחקדים את זמן סעודת השבת לפני הזמן שרגיל לאכול בחול.

ושמואל אמר: לאחר את סעודתו ועל ידי כך

אחרת לשבת. אבל רש"י דייק בלשונו "שאם נודמן לו", דהיינו, שיש לו לאכול בחול ונודמן לו גם נאה לשבת, ויש לפרש כך גם את הנהגת הקצב, ובזה גם הלל מודה שמקיים כבוד שבת בהידור. ולדעת רש"י שזו מצות "זכור", צריך לומר בפה דוקא, כמו שהובא לעיל מהמשנה ברורה [רנ ב]

101. הגר"א בישעיה [א, יב"ג] פירש, שכל סגולות השבת וברכתה נאמרו דוקא למי שמתכוין לשם שמים ומענג את השבת, ולא מי שמענג את גופו בשבת. ולכן לקיסר לא מועיל תבלין של שבת.

102. כתב בביאור הגר"א [תקכט, ג] שביום טוב חייב בעונג כמו בשבת, ונכלל בפסוק

הזקן מדה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמיים. שנאמר "ברוך ה' יום יום". ורש"י על התורה [שמות כ ח] פירש מצות "זכור את יום השבת" כשמאי הזקן, ותמה הרמב"ן [שם], הרי הלל חולק, והלכה כהלל?

והדרכי משה [רנ] והט"ז [סוף רמב] הביאו אור זרוע שתירץ, שאין זו מחלוקת אלא שתי דרכים שונות בכבוד שבת, והוכיח מהקצב, שאמר שנהג כשמאי וזכה על ידי זה לעשירות. והמהרש"ל [על רש"י בחומש] דייק את הלשון הלל "מדה אחרת היתה לו" שיש הנהגות שונות לפי דעות בני אדם, ובודאי שהעושה כשמאי מקיים הידור בכבוד שבת.

והמהר"ל בגור אריה תירץ, שהמחלוקת שמאי והלל היא כשצריך בחול לאכול בהמה, אם לשומרה לשבת או לבטוח בה' שיזמין לו